

salmebok

for

alle

Salmebok
for

alle

Salmebok for alle?

– statusrapport om musikkressurser og tilgjengelighet i Den Norske Kirke

Innledning

Denne statusrapporten er laget på oppdrag fra KABB og beskriver hva som finnes av ressurser for salmeboka og annen liturgisk musikk i Den Norske Kirke for folk med leseutfordringer. Vi tar forbehold om at det kan finnes ressurser vi ikke er kjent med.

Med leseutfordringer menes ulike typer synshemming, dysleksi og andre typer kognitive og fysiske problemer som gjør det vanskelig å bruke ei vanlig bok. Med riktig tilrettelegging kan leseutfordringene bli helt borte.

Først kommer litt om hvordan situasjonen er nå, og hva forskjellige brukere erfarer. Så følger en oversikt over de ressursene som finnes, og hvilke potensial eller mangler disse har. Til slutt noen overordnede betraktninger og forslag til videre arbeid.

Av Solveig-Marie Oma, oktober 2022

Brukernes situasjon og erfaringer

Den Norske Kirke jobber hele tiden for å være et sted med vidåpne dører, et sted der alle skal føle seg velkomne. Da burde kirka ha stor interesse av å lage gode løsninger for folk med leseutfordringer.

Dette er ei stor gruppe mennesker som blant annet inkluderer dyslektikere, synshemmede, mennesker med kognitive utfordringer, mennesker med bevegelseshemming som gjør det vanskelig å bruke bøker osv.

I følge offentlig statistikk kan vi regne at omlag 250.000 kirkemedlemmer lever med synsutfordringer. I befolkningen har 20 prosent av de som går ut av skolen generelle lesevansker. En regner at fem prosent har spesifikke lese- og skrivevansker, kalt dysleksi.

Mange medlemmer i DNK er eldre mennesker. I denne aldersgruppa har svært mange en eller annen form for leseutfordring. Kirka har de siste årene vært flink til å inkludere alle slags folk som medliturger, tekstlesere, frivillige musikere og annet, men har man vansker med å lese vanlige bøker og tekst, kan man, som denne rapporten viser, møte store hindringer.

Her følger noen eksempler på hvilke utfordringer kirkegjengere med syns- og leseutfordringer kan møte:

Et sterkt svaksynt medlem forteller at hun bruker salmebokappen på gudstjeneste. Hun spør kirketjeneren om salmenumrene på salmetavla før gudstjenesten starter, og slår opp salmene i appen. Hun er ikke veldig fornøyd med appen, men det fins ikke andre løsninger.

En annen gudstjenestegjenger med kognitive utfordringer etter et slag, forteller at hun må øve på salmene på forhånd hvis hun skal kunne delta. Da må hun få vite hvilke salmer som skal synges. Mange gir uttrykk for at det hadde hjulpet veldig om menighetene kunne legge ut salmenumrene for gudstjenesten på nettsida og i gudstjenesteannosene i avisa slik at de kan forberede seg.

Mette Lilleeng, styreleder i Kristent Arbeid blant blinde og svaksynte, som har dysleksi, forteller også at hun trenger salmene på forhånd. Hun sier at det å lese tekst så raskt som det kreves i en gudstjeneste er helt uoverkommelig for henne, selv om hun har fullt syn.

Undertegnede har også kjent på følelsen av å være utenfor når man bare kan synge med på salmer og liturgi man kjenner veldig godt. Gleden over å kunne delta som alle andre, når man har fått salmetekster i riktig format, eller klart å knote dem fram på appen i tide, kan være så sterk at tårene nesten kommer.

”Gleden over å kunne delta som alle andre, når man har fått salmetekster i riktig format, eller klart å knote dem fram på appen i tide, kan være så sterk at tårene nesten kommer.”

i kirka som har leseutfordringer. I en artikkel på nettsida til Kristent Arbeid Blant Blinde- og Svaksynte (Kabb), forteller presten Kjersti Langås Valen og kantoren Annette Nordmo om hvordan dårlig tilrettelagte dataressurser hindrer dem i å gjøre jobben sin skikkelig:

<https://www.kabb.no/KABB-Nytt/blinde-kirkeansatte-mangler-datatilgang-far-ikke-jobbet-effektivt/>

Her nevnes endringene i lovverket som også kirka må forholde seg til når det gjelder krav til tilgjengelige it-ressurser. Gode it-løsninger skaper likestilling, men når de ikke er godt utformet for alle får det motsatt effekt. Vi kan, hvis vi setter av ressursene til det, også lage gode digitale verktøy for musikken som løser mange

problemer. Slik det er nå, må Nordmo lytte til youtube-kanalen til Elisabeth Seland for å lære seg koralene fordi koralboka ikke fins i punktskrift.

Ulf Nilsen, som også er kantor og leser punkt, bruker denne youtubekanalene, som ikke er laget av kirka, en god del. Begge forteller dessuten at for å lære seg bibelske salmer må de ha hjelp fordi det ikke finnes innspillinger noe sted. Nilsen ringer en kollega som synger eller spiller den bibelske salmen, slik at han kan skrive den ned i punktskrift. Nordmo forteller at hun lærer disse salmene av presten hun arbeider med, som heldigvis kan lese noter. At presten må lære kantoren musikken er unektelig ganske ironisk. Undertegnene, som måtte studere til å bli kantor så og si uten koralbok, kan bekrefte at det er et skrikende behov særlig for innspillinger av de bibelske salmene.

Tanita Thomassen, som jobber med barnekor og som forsanger, forteller at hun møtte store utfordringer da hun skulle lære en samisk salme til en gudstjeneste. Thomassen måtte til slutt be en bekjent som kan nordsamisk om å synge for henne. Hun hadde teksten i tilgjengelig format, men med samisk var det nødvendig også å høre salmen. Det finnes knapt innspillinger av de samiske og kvenske salmene. I likhet med de fleste tilretteleggingstiltak, ville tilgang på innspilling av dette

vært nyttig for mange flere enn henne, for alle trenger hjelp med å uttale sangtekster på andre språk.

Å ikke ha tilgang til salmebok gjør at personer med syns- og leseutfordringer utestenges fra store deler av gudstjenestefellesskapet. En blir tilsidesatt i alle sammenhenger der det skal synges. Det blir vanskelig å bidra i sang- og musikkarbeidet både for amatører og profesjoneller. Dette er forskjellsbehandling på grunn av nedsatt funksjonsevne og kalles diskriminering.

Oversikt over ressurser

Ressurser fra DNK og Eide Forlag

De trykte salmebøkene

Eide forlag har utgitt salmeboka i flere utgaver: menighetsutgave, pocketutgave, praktutgave og utgave med stor skrift. I tillegg finnes relaterte produkter som koralbøkene og bøker med besifring for kirkemusikere, «Min første salmebok», ei salmebok for barn, og «Hymns in english», som er nyttig i internasjonale sammenhenger. Det finnes en datautgave av salmeboka på cd-rom, en app med månedsabonnement, og digitale ressurser for mange av bøkene på gudstjeneste.no.

Hvis man går inn på

<https://www.norsksalmebok.no/Produkter>

ser man fort at det er dyrere å kjøpe salmebok hvis man skal ha noe annet enn pocketutgaven. Mens denne koster 269 kr er prisen for boka i større skrift uten melodier 379 kr. Lydinnspringer er svært nyttig for mange, både dyslektikere, synshemmede og mange flere, men skal man kjøpe datautgaven koster denne 459 kr, her får man riktignok med «hymns in english».

Appen, som mange med leseutfordringer i praksis ender opp med å bruke, koster 22 kr i måneden. Dette betyr at man etter ett år har betalt omtrent like mye som pocketutgaven koster (264 kr). For å få tilgang til salmebokdatabasen på gudstjeneste.no som privatperson må man ut med minst 675 kr i året.

Dersom en synshemmet kirkegjenger skal bruke salmebokappen i sin nåværende betalingsløsning gjennom et langt kirkegjengerliv (60 år) vil hen betale 15.840 kroner for salmeboka. Seende kan låne salmebok kostnadsfritt

Det er litt uklart om "hymns in english" og besifringsalmeboka inngår i abonnementet slik det gjør for menigheter. Som ansatt får man tilgang til gudstjeneste.no hvis menigheten har valgt å bruke det. I det følgende beskrives alle disse ressursenes kvalitet og potensial nærmere.

Salmebok i storskrift

Det finnes ei salmebok med større skrift. Den markedsføres som "Salmebok i stor skrift - laget for svaksyntes behov i gudstjenester og ellers", Eide forlag . Denne får ganske blandede tilbakemeldinger. Mange svaksynte sier skrifta ikke er stor nok, og det er usikkert om boka følger anbefalingene for tekst tilrettelagt for svaksynte. Denne boka har kun tekst, ikke melodi. For dem som trenger både melodi og stor skrift, kan det være utfordrende å finne noe som er lesbart.

Den vanlige salmeboka har ikke bare for liten skrift for folk som ser dårlig, men oppsettet er også utfordrende. Særlig i de tilfellene der det er tekst på flere språk

skrevet under hverandre på samme melodilinje, er det vanskelig å få oversikt. Mange svaksynte har et begrenset synsfelt og må flytte blikket mye mer, og da kan det være vanskelig når melodi og tekst er langt fra hverandre i et komplisert oppsett. Dette vil trolig også være vanskelig for de som har dysleksi, som jo er en stor gruppe mennesker. Faktisk beskriver mange uten leseutfordringer oppsettet som vanskelig å orientere seg i.

Salmebok i punktskrift

For dem som ser så lite at de ikke kan lese visuell, trykket skrift, er ei salmebok i punktskrift helt nødvendig. Tidligere salmebøker ble utgitt i punkt, men med N13 har det tatt veldig lang tid. For et par år siden ble det laget en utgave hos Norsk Lyd- og Blindeskriftsbibliotek. Denne kan alle som trenger bestille gratis i posten.

Det er en samling med tekstene, uten melodier og uten innholdsfortegnelse og register. Brukerne gir tilbakemeldinger om at formatet er upraktisk. Boka er sortert i hefter etter tema. Noen av temaene i N13 har bare to-tre salmer, noe som resulterer i et veldig tynt hefte som lett går i stykker. Plassutnyttelsen kunne også vært mye bedre, det er mange sider der bare halve sida har tekst. Boka blir i praksis veldig plasskrevende, vanskelig å navigere i, og derfor vanskelig å bruke på gudstjeneste. Dersom salmenumrene ikke er oppgitt på forhånd blir det umulig å ta med seg hele salmeboken til gudstjeneste. Der- som salmene er spredt på flere bøker blir det også mange hefter å få med seg.

”Punktsalmeboka blir i praksis veldig plasskreven- de, vanskelig å navigere i, og derfor vanskelig å bruke på gudstjeneste.”

Finansiert av KABB har Magne Bjørndal og Pilar Menendez-Perez laget grunnlagsfiler for en ny utgave i punktskrift. De har gjort en grundig jobb og fått med det som mangler i NLB’s utgave, blant annet noter og alfabetisk register. Boka er nærmest trykkeklar, og i et format med løssbladsystem som vil gjøre den svært brukervennlig på gudstjenester. Materialet fra grunnlagsfilene kan sannsynligvis også brukes i flere typer digitale utgaver.

Salmebokappen

Ofte kan en app være løsninga på mange problemer for mennesker med leseutfordringer. Er appen godt programmert etter anbefalingene for universell utforming, blir den ikke bare bedre for de med ekstra utfordringer, men gjerne også for alle andre brukere. Svært mange har nytte av fleksibel visning av tekst på telefonen og lydopptak for å lære salmer og synge med på gudstjeneste. En salmebokapp er derfor i utgangspunktet en veldig god idé.

Dessverre har ikke kirka brukt muligheten og bevilget ressursene som trengs for å lage en god salmebokapp. Appen er en betalt abonementstjeneste, noe som medfører en klar forventning om kontinuerlig oppdatering og utvikling. Den eneste oppdateringa som ser ut til å skje, er rene feilrettinger som skal forhindre at appen slutter å fungere for eksempel etter oppdateringer av operativsystem. Likevel fremstår appen ofte svært ustabil. Appen krasjer lett, og avspillinga fungerer ikke alltid. Av og til fungerer avspillinga kun med headset. Appen har veldig dårlig «hukommelse» slik at hvis man lukker vinduet for å se på noe annet, må man gjøre alt på nytt når man åpner den igjen. Generelt ser det ut til å mangle endel helt grunnleggende funksjonalitet og stabil programkode. Dette reflekteres i den svært lave

ratingen og de dårlige anmeldelsene appen får.

På salmeboka.no finnes en introduksjonsvideo og omtale av appen der det blant annet sies at den har god søkefunksjon og tekst, noter, og innspillinger av alle salmene:

<https://www.youtube.com/watch?v=kZoJjoS3GEM>

Dette kan vanskelig kalles annet enn misvisende markedsføring. Det stemmer at all tekst og noter på salmene er der, men det mangler en hel del innspillinger. Særlig iøynefallende er den totale mangelen på kvenske og samiske innspillinger. Dette er ekstra uheldig siden de fleste trenger både lyd og tekst for å lære å synge salmer på disse språkene. Det mangler innspillinger på noen andre salmer også, eller bare en av to melodier, eller bare ett av to språk er innspilt. I tillegg mangler det lydopptak for alle bibelske salmer og liturgiske ledd. Mangelen på liturgiinnspillinger er virkelig uheldig og kan gjøre det vanskelig å delta på lik linje med andre i gudstjenester. Dette veies i noen grad opp av at det nå finnes slike innspillinger på kirken.no, men alt finnes ikke, og det er synd disse ikke er lagt inn i appen.

Når det gjelder søkefunksjonen, er den ikke god sammenlignet med de fleste andre apper. Man må skrive salmetittelen helt nøyaktig og huske tegn som komma, for å få oppdet man leter etter. Det er ingen forhåndsvisning av resultater eller normal toleranse for skrivefeil. For å søke på salmenummer, som ofte er aktuelt, må man åpne den avanserte søkefunksjonen, noe som virker tungvint og unødvendig. Hvis man søker på en salme som finnes på flere språk, er det gjerne den utenlandske tittelen man må søke på, den norske fører ikke til salmen. Titlene på de liturgiske leddene er så like at det er vanskelig å finne fram til riktig ledd. Når de mangler innspilling er man nødt til å kunne lese noter for å lære riktig melodi.

Til tross for alle disse problemene er det mange med leseutfordringer, både medlemmer og ansatte i kirka, som bruker appen mye. Det finnes få andre alternativer, og appen gir muligheten til å lese tekstene, se hvem som har skrevet tekst og musikk, og ikke minst høre melodiene. Innspillingene er tydelige og fungerer godt som læringsverktøy for både tekst og melodi. Det er til og med playback-versjoner av salmene slik at man kan øve på en veldig fin måte.

Hvis det ble bevilget midler til å utvikle appen, eller lage en ny app, i tråd med kravene til universell utforming, og i samarbeid med de som bruker den, ville vi fått en fantastisk ressurs. Mange av innspillingene finnes allerede, enten i appen eller andre steder, så dette store arbeidet må ikke gjøres om igjen.

Gudstjeneste.no

<https://www.gudstjeneste.no/>

Nettressursen Gudstjeneste.no er laget av Eide Forlag og DNK, og inneholder moduler som menigheter og privatpersoner kan abonere på. Det finnes moduler med digitale filer for salmeboka, koralboka, tekstboka og liturgisk musikk blant annet. Sidene er laget slik at ansatte i kirka skal kunne plukke og sette sammen det de trenger for en gudstjeneste, og også rapportere hva de har brukt på en grei måte slik at rettighetene blir ivaretatt. Når det gjelder musikken, finnes det både noter og innspillinger, samme type innspillinger som i salmebok-appen.

Problemet er at sidene er vanskelige å bruke for mange. Flere synshemmede har fått gratis tilgang til sidene i perioder som kompensasjon for at det ikke har eksistert salmebøker og koralbøker de kunne lese. Også undertegnene har hatt slik

tilgang, men har slitt med å bruke sidene. I praksis fører forsøkene på å søke etter og få avspilt liturgisk musikk og salmer til mer frustrasjon enn innlæring. Hvis net-tressursen hadde vært godt universelt utformet, ville den utvilsomt vært til hjelp, så potensialet er egentlig veldig stort.

Ressursbanken til DNK, liturgisk musikk i hovedgudstjenesten

<https://ressursbanken.kirken.no/nb-NO/2020/liturgisk-musikk/>

Etter at DNK vedtok tre liturgiske hovedserier i 2017 som alle menighetene skal bruke, laget de denne sida med veiledningsvideoer. Innspillingene er gode lærings-verktøy og viser også tydelig sjangerbredden i den nye liturgiske musikken. For alle som vil lære seg musikken er slike videoer veldig gode verktøy. Med tanke på tilgjengelighet virker det litt rart at disse innspillingene bare finnes som vimeo-vide-oer på denne relativt ukjente sida, og ikke på f.eks. Youtube eller Spotify.

Siden er noe uoversiktlig å bla i, men har innspillinger av det meste man trenger. Man merker seg imidlertid fraværet av et par mye brukte ledd som for eksempel fredslitani, og fraværet av samisk. Riktignok er den samiske serien innspilt, men kun på norsk. På en annen side finnes det lydfiler der «Vår far», velsignelsen og et par andre liturgiske ledd leses på nordsamisk, men ingen musikk. For å finne disse må man gå til denne lenken:

<https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/samisk-kirkeliv/gudstjenesteliv/liturgier/lydfiler---nordsamisk/>

Ilen Kirkes salmeprosjekt «Salmer i livet»

https://www.youtube.com/playlist?list=PLdjbDBf2h_IMql8TkolqRZR1HO9Qwc3zP

Siden det stadig kommer nye salmer, laget kirka og Eide Forlag ikke bare ny salmebok i 2013, men også en salmebokdatabase som stadig oppdateres. Det er selvsagt viktig at disse salmene blir tilgjengelige for alle. I Ilen menighet i Trondheim har de gjort en stor innsats med akkurat dette. Kantor David Scott Hamnes og menighetspedagog Ingvild Yrke har laget innspillinger av 60 nye salmer, og de skal lage flere.

I motsetning til de andre salmeinnspillingerne DNK og Eide står for, som bare er tilgjengelige i appen og på gudstjeneste.no, ligger disse på Youtube. Det virker litt underlig at helt nye salmer kan gjøres så lett tilgjengelig, mens salmene fra salmeboka ikke kan lyttes til på Youtube, Spotify eller lignende. Det ville være interessant å lære av dette prosjektet både med tanke på praktisk gjennomføring og håndtering av opphavsrettsspørsmål.

Andre relevante ressurser

Siden DNK's ressurser har endel tydelige mangler, må arbeidstakere og frivillige som har leseutfordringer stadig lete etter andre løsninger og bruke det de kan finne. Jeg velger å ta med noen ressurser som kirka eller forlaget ikke har ansvaret for, siden de blir mye brukt, også av ansatte. Kanskje noen av dem også kan brukes direkte ved for eksempel å lenke til dem i digitale bøker eller informasjonsmaterieil.

NRK «Salmeboka minutt for minutt»

<https://tv.nrk.no/serie/salmeboka-minutt-for-minutt>

NRK's fantastiske sakte-TV-sending fra 2014 der kor over hele landet samarbeidet om å framføre hele salmeboka er en fin kilde til å lære salmer. Her finnes også flere innspillinger som mangler i salmebok-appen, og veldig gode illustrasjoner på hvordan nyere salmer fra andre genre enn tradisjonell kirkemusikk kan spilles. Den

er imidlertid ganske kronglete å navigere i, og det kan være vanskelig å finne fram til en bestemt salme. Hvis NRK hadde laget en søkemotor eller tydeligere navigeringsmuligheter, ville denne ressursen fungert enda bedre.

Elisabeth Seland's youtube-kanal

https://www.youtube.com/channel/UC7sJX-M_zeygrWxm-3LH4RQ

Elisabeth Seland som jobber som organist på Sørlandet, har spilt inn samtlige koralsatser for salmene i N13 fram til 899. Altså alle de vanlige salmene, men ikke de bibelske salmene. Det er forståelig siden videoene hennes er kun med orgel, og bibelske salmer krever innspilling med sang for å gi et godt inntrykk. Youtube-ka-

nalene hennes, som også inneholder andre relevante salmer og sanger, blant annet mye engelsk materiale, er en viktig kilde til å lære melodier og få et inntrykk av orgelsatsene.

Innspillinger av salmer

Mange artister og kor har laget fine innspillinger av salmer. De kan være til hjelp og inspirasjon, men siden det finnes så mange ulike versjoner, fungerer de ikke alltid så godt som læringsverktøy. Melodi og rytme kan avvike ganske mye fra det man får høre på gudstjeneste fordi artisten selvsagt fremfører salmen med sitt unike uttrykk. Det er heller ikke alt som er innspilt så det er viktig at kirka fortsetter å lage gode og nøyaktige salmeinnspillinger og får på plass det materialet som mangler.

Mulige veier videre

Mange, både i og utenfor kirka, har gjort mye for å forsøke å få med alle som vil i salmesangen på gudstjeneste. Det er likevel vanskelig for mange å bruke dagens løsningsalternativer i praktisk bruk og å finne ut hvordan de skal lære salmer. Det er ikke noe opplagt sted å lete, men en jungel av løsninger som bare fungerer delvis.

Å lage gode ressurser for mennesker med leseutfordringer vil i praksis bety bedre

muligheter for alle til å lære salmer og delta aktivt i gudstjenester. **Alle som ikke kan lese noter har nytte av gode lydressurser.** Slik sett kan begrepet leseutfordringer utvides til veldig mange i dette tilfelle. Veldig mange mennesker lærer best når de kan få inn materialet gjennom flere san- ser, så å både kunne lese og lytte er bra for de fleste. Det er et argument for å gjøre slike ressurser gratis for alle. Hvis det ikke er mulig, burde det i alle fall ikke være dyrere for dem som må kjøpe annet enn pocket-utgaven av salmeboka.

En godt utformet app som har fått nok ressurser til service og utvikling framover, vil kunne løse veldig mange problemer. Hvis man kan vise tekst i riktig størrelse, med gode nok kontras- ter, enklere oppsett, i punktskrift osv., kan svært mange lese. Med lydinnspillinger i tillegg dekkes behovet til enda flere. Det kan altså være lurt å satse på appen og andre digitale løsninger. Vi må imidlertid klare å holde flere tanker i hodet, for mange sliter også med digitale verktøy.

Spesialformater i punktskrift og ikke minst storskrift er savnet av ansatte, frivillige og kirke- gjengere som er synshemmet. Siden mange eldre mennesker har synshemming og mange eldre mennesker har et nært forhold til salmer, mister en stor gruppe muligheten til å delta i dette som er så viktig for dem. Når det gjelder salmebok i punktskrift, er som nevnt mye godt arbeid alle- rede gjort.

Det finnes gode måter å håndtere spørsmål om opphavsrett. Marrakesh-avtalen, som gir føringer for tilrettelagt litteratur, burde gjøre dette enklere å finne ut av. Hvis man vil tilby spesialutgaver til de som trenger gratis, og vil unngå uønsket spredning, kan et samarbeid med KABB og Norsk Lyd- og blindeskriftsbibliotek være en god løsning. Man må ha en leseutfor- dring for å være låner, slik at det som er tilgjengelig fra dem, treffer riktig målgruppe.

”Salmeboka er ikke for alle i dag, men den kan bli det. Mye godt arbeid er gjort, og det kan samles og presenteres på mye mer tilgjengelige måter.”

Flere ansatte i kirka har problemer med å gjøre jobben sin nå, fordi de mangler salmebok, koralbok osv. Produksjonsverktøyene for blant annet punktnoter har utviklet seg mye, og kostna- dene er betydelig lavere enn for bare fem år siden. Hos NLB finnes det allerede grunnlagsfiler for de vedtatte liturgiske seriene med alle notene. Koralbok i punktskrift er det ikke ei stor gruppe som trenger, men det at den ikke finnes, gjør det utfordrende å utdanne seg til, og jobbe som kantor. Å produsere den besifrede utgaven av salmeboka, både i punktskrift og storskrift, bør kanskje priori- teres i første omgang. Det vil hjelpe både de synshemmede kantorene og den mye større gruppa som kan spille til salmer ved hjelp av besifring.

Behovet for både punktskriftnoter og ikke minst innspillinger av de bibelske salmene er stort. Mens kirka oppfordrer til å bruke bibelske salmer i gudstjenestene, er det for mange ganske uoverkommelig å få til. Det samme gjelder for salmer på kvensk og samisk. På et vis blir man dob- belt utenfor som kvensk- eller samisktalende fordi materialet er enda vanskeligere tilgjengelig. Å få på plass gode innspillinger av andre språk enn norsk er nødvendig for alle fordi man trenger å høre uttalen.

Salmeboka er ikke for alle i dag, men den kan bli det. Mye godt arbeid er gjort, og det kan samles og presenteres på mye mer tilgjengelige måter. Det krever at det settes av nok ressurser til både å utvikle løsninger i samarbeid med brukerne, og drifte og oppdatere dem framover. Da kan kirka komme enda nærmere målet om at absolutt alle mennesker skal føle seg inkludert og velkomne.